

AKTUELT

Frelse for evigheten, livshjelp for hverdagen

Kan et velment "både/og" medføre et uønsket "enten/eller"?

KJELL ARNE MORLAND
SOKNEPREST I HØLONDA, MELHUS

kjell-arne@morland.no

Mange av oss føler at det var på tide at Den norske kirke ble løsrevet fra staten. Men siden vi ønsker at den fortsatt skal være en folkekirke med stor tilslutning, utfordres vi til å gjøre mange viktige veivalg. Det har allerede skjedd en tydelig utvikling i kirkens liturgier og trosopplæring. Den ser nå ut til å skyte fart på en slik måte at den står i fare for å endre kirkens lære på en svært grunnleggende måte. Før jeg forsøker å dokumentere dette, vil jeg framheve to jubileer som kan gi oss viktige impulser i endringsprosessen.

1. Impulser fra Luther og Kierkegaard.

I 2013 markerte vi at det var 200 år siden Søren Kierkegaard ble født. Det ble vel en markering for de mer skolerte kretser i kirken mens 500-årsmarkeringen for reformasjonen i 2017 har fått en atskillig mer folkelig bredde. Både Luther og Kierkegaard har to trekk til felles, som det er verd å la seg inspirere av, og begge opplevde også hvor galt det kunne gå dersom man ikke respekterte dem godt nok.

- a. Både Luther og Kierkegaard insisterte kraftig på at kirken bare anerkjenner en eneste

forpliktende norm. Luther betonte stadig *Skriftens autoritet* mens Kirkegaard hadde som refreng at man alltid måtte følge *Det nye testaments budskap* (se litteraturlisten for typiske eksempler). Denne insisteringen er like viktig for dagens kirke. "Skriften alene" er et like viktig styringsprinsipp i dag som for 200 og 500 år siden. Dersom utviklingen av dagens folkekirke inngår for mange kompromisser her, havner vi i et utføre som kan gjøre oss blinde for viktige sider ved den kristne tro.

- b. Både Luther og Kirkegaard var i tillegg opptatt av å gi livshjelp til det vanlige livet. Luther er mest kjent for å løsrive *de gode gjerningene* fra fromme ekstratiltak i den kirkelige verden, slik at de kunne leves ut i det vanlige hverdagslivet med ekteskap, hushold og samfunnsniv. Kirkegaard er mest kjent for å være *filosof* i tillegg til å være teolog, slik at han i mange skrifter ga hjelp til å forstå seg selv som ansvarlig menneske midt i den skapte verdens liv. Det er dette jeg kaller et "både/og" synspunkt: Kristne mennesker er både opptatt

av å leve godt i hverdagslivet og av å leve slik at man har håp om evig frelse etter døden.

- c. Både Luther og Kierkegaard opplevde hvor selvmotsigende det kunne bli dersom man blandet Skriftens autoritet med andre typer autoritet. For oss er det ikke så aktuelt med den utviklingen som Luther måtte kjempe mot, at åndsinspirerte profeter stod fram med krav til fromhet som ikke var påbudt i Skriften. Han måtte argumentere om og om igjen for at det som ikke var påbudt klart i Skriften, var man frie til å gjøre eller la være å gjøre, alt etter som man fant det tjenlig eller ikke. Her skulle friheten råde, og man måtte ikke innføre en ny tvang til fromhetsøvelser, for da havnet man tilbake som slaver under menneskeskapte påbud. Kierkegaard, derimot, levde i en folkekirke som slet med utfordringer som likner mye mer på våre. I den første halvdel av 1800-tallet var utviklingen kommet så langt i Danmark at han fant det nødvendig å slå i bordet med all sin kraft og ironiske styrke: Nå var kristen tro blitt så sterkt påvirket av folkemeningen at den ikke lenger evnet å være et korrektiv til den, men kun så det som sin oppgave å velsigne et liv som var preget av komfort og selvoptatthet. Kierkegaard mente at i praksis var folkemeningen blitt autoriteten, og kirkens oppgave var redusert til å gi den en kristent ferniss. Derfor endte han med å forfatte et skrift der han tegnet opp det store "enten/eller" så sterkt at hans tidligere "både/og" perspektiv ble trengt helt til side.

Utfordringen for Den norske kirke i tiden framover blir å unngå å falle i den grøften som Kierkegaard mente at hans danske folkekirke var havnet i: I sin sikkert velmente anstrengelse for å gi hjelp til folks hverdagsliv hadde de kommet i skade for å fornekte viktige grunnsetninger i Skriftens budskap. Det er svært krevende å ville vektlegge et "både/og". Det fører så lett til at det ene anliggendet blir så viktig at det overkjører det andre. Kierkegaard bedømte det slik at på hans tid var det kommet så langt at det budskapet som ble forkynt, ikke lenger kunne kalles kristendom, for det var faktisk blitt det motsatte.

2. Livshjelpsreligion og Frelsesreligion

La meg innledningsvis også tegne opp de to ytterlighetene av tolkningen av kristen tro som kan rendyrkes dersom vi tenker "enten/eller", eller som kan kombineres dersom vi tenker "både/og". Dersom vi spør: *Hva er det som står på spill?* kan det gis mange svar, blant annet disse:

Et svar kan være slik: Det viktigste som står på spill er *kvaliteten på det livet vi lever her og nå*. Det er altfor mye urett, krig, synd og undertrykkelse i verden. Vi mennesker rammes altfor ofte av sykdom, ulykker og død. Men det går an å få hjelp til å leve slik at livet oppleves bedre. Det finnes gudskrefter i verden, som kan bære oss og styrke oss. Vi kan settes i stand til å kjempe mot ondskapens krefter til beste for oss selv og andre. Troen kan gi oss en himmel over livet, som setter oss inn i en meningsfull og god sammenheng. Det finnes en Gud som vil både se til vesle meg og bruke meg til å spre kjærlighet i verden. Vi kan kalle dette for et *Livshjelp-i-verden-aspekt*, og dersom det rendyrkes, kan vi kalle religionstypen for *Livshjelpsreligion*.

Et annet svar på dette spørsmålet kan være slik: Det viktigste som står på spill, er *den evige skjebne etter døden*. Verden er arena for en kamp mellom Gud og Satan, der alle går mot en fortapelse dersom ikke noe skjer. Det gode budskapet er at Gud griper inn for å frelse oss mennesker ut av Satans grep, og at vi kan gripe anledningen til å la oss frelse inn i Guds evig gode rike. Vi kan kalle dette for et *Frelse-fra-fortapelse-aspekt*, og dersom det rendyrkes, kan vi kalle religionstypen for *Frelsesreligion*.

Det er ikke vanskelig å finne eksempler på begge disse måtene å tenke på innen den kristne kirke. Det er *Frelsesaspektet* som har vært den dominerende gjennom alle år, og det er mange ganger blitt så ensidig betont at verden er blitt ansett som et farlig sted der man må passe seg for alle slags fristelser til frafall. I dagens kirkeklima har *Livssynsaspektet* stor vind i seilene, der kristentroens potensiale for frigjøring, nåde og kjærlighet får en svært ensidig vektlegging.

Det er på tide å bli konkret, og nå vil fokus settes på utviklingstendenser innen Den norske kirke. Hvordan møter kirkens liturgier og ordninger mennesker på viktige stadier i livet – ved

dåp, trosopplæring og ved livets avslutning? Av plasshensyn utelater jeg å drøfte kirkens bidrag til voksenopplæring og gudstjenesteliv selv om mange trekk også her drar i samme retning som de som nå skal presenteres.

3. Dåpsforståelsen

Kirkens første møte med mennesker skjer hos oss ved barnedåpen. Det er en avgjørende rite i en kristen kirke. Men teologien om hva dåpen betyr, er i tydelig endring. Vi merker sterke ønsker om å tilpasse den til det som er populært og salgbart i tiden. La meg beskrive tre faser i denne utviklingen:

Voksendåp som frelsessakrament

Det kristne dåp begynte som voksendåp, og alle dåpstekster i Det nye testamente understreker at dåpen er et frelsessakrament som innlemmer mennesker i den kristne kirke slik at de kan leve som Guds barn og se fram mot det evige livet. Det ble tidlig vanlig også å døpe barn i kristne familier, for de hørte til i et kirkelig fellesskap og kunne derfor like gjerne døpes inn i det først som sist. Da kristendommen ble statsreligion, ble ikke dåpsforståelsen på dette punktet endret, selv om dåpen nå begynte å omfatte barn i familier som ikke hadde en tydelig kristen tro. *Luther* er også ensidig på dette synspunktet i sine katekismer. Han skriver i sin Lille katekisme: "Hva får vi i dåpen? Den gir forlatelse for syndene, frelser fra døden og djevelen og gir evig salighet til alle som tror det som Guds ord og løfte sier."

Barnedåp og behovet for en fødselsrite

Det er et sosiologisk faktum at mennesket har et sterkt behov for å ritualisere de store overgangene i livet: Fødsel, overgang til å bli voksen, vielse og død. Det var derfor svært naturlig at barnedåpen på en mer og mer tydelig måte også fylte dette behovet. Kirkens liturgi var her i Norge helt fram til 2011 krystallklar på at innholdet i dåpen ikke hadde noe med en livsrite å gjøre. Dåpen innledet med at presten sa: "Menigheten skal i dag ta imot dette barnet i Guds hus. Ved dåpen vil Gud gi det del i sin frelse og ta det inn i sin kristne kirke." Den eneste setningen som knyttet til det skapte livet, var negativ: "De er født med menneskeslektens synd og skyld, men

i dåpen blir de Guds barn ..."

Det er forståelig at det måtte komme en reaksjon mot dette. Kollisjonen mellom folks behov for en fødselsrite og kirkens ensidige betoning av dåpen som frelsesrite ble for stor. Det kom et sterkt krav om at den nye liturgien måtte ha en sterkere betoning av takken for det skapte livet. Fra ganske radikale forslag i startfasen av prosessen endte det med at man fra 2011 av innledet slik: "Med takk og glede tar menigheten imot barnet som i dag skal bli døpt i Guds hus. Gud har gitt oss livet og skapt oss til fellesskap med seg." Det kom også en takkebønn i to versjoner som understreker skapelsesmotivet. Prosessjonen i starten av gudstjenesten og presentasjonen av barnet etter dåpen støtter også opp om fødselsritebehovet.

Utfordringen fra synkende dåpstall

I løpet av de siste par årene er det blitt mye oppmerksomhet rundt det faktum at dåpstallene i kirken stuper mye raskere enn man tidligere var seg bevisst. I 1960-årene ble 97 % av alle barn døpt i Den norske kirke, nå er prosenten bare 62 %, og den har sunket med 15 % bare i løpet av de siste ti årene. Det er også færre barn av kirkemedlemmer som blir døpt, for nå er det hele 20 % av kirkens foreldre, som velger ikke å døpe barna sine. Denne utviklingen utfordrer til å iverksette tiltak for å snu den, i alle fall bremse den. Kirken er seg bevisst at man nå står i en konkurransesituasjon, og det er fristende å tilpasse seg markedets behov. Det er mitt inntrykk at folk flest etterspør en livsrite og ikke en frelsesrite. Stadig flere tar til orde for at skapermotivet må bli sterkere. Det kan se ut som at noen røster også er villige til å la livsritebehovet være så viktig at frelsessiden skyves helt til side.

Den nye liturgien fra 2017

Det var spennende å se hva man landet på i den nye dåpsliturgien som ble vedtatt i januar 2017. Resultatet viser at livsritesiden nå er blitt så styrket at frelsessiden nesten kan raderes helt ut. De prestene som ønsker å betone det tradisjonelle aspektet, har fortsatt god mulighet til det, nemlig ved å ta med Joh 3,16 i innledningen og der nest velge alternativ C i bønnen etter dåpen: "... Bevar NN i troen på deg, så NN kan vandre i ly-

set og nå det evige mål i ditt rike.” Men de prestene som ønsker å framheve livsritebehovet, kan nå utelate Joh 3,16 i innledningen og velge alternativ B i bønnen etter dåpen: ”... Hold din vernelende hånd over NN, og gi kjærlighet og visdom til alle som har ansvar for NN.”

Mens alle tidligere måtte ha med Joh 3,16 i innledningen, og dessuten si at Gud i dåpen ”frelser oss fra synd og død”, er det bare én formulering igjen, som alle nå må ha med. Den finner vi i bønnen etter dåpsvannet er helt i: ”... en nådens kilde der du tilgir oss vår synd, frelser oss fra dødens makt og gir oss løfte om det evige liv.”

Denne avsvemmingen merker vi også i at det omdiskuterte utsagnet ”gjort deg til sitt barn” nå er flyttet til presentasjonen etter dåpen: ”Dette er NN, Guds barn, døpt inn i vår menighet ...” Det er blitt tvedydig om barnet har vært Guds barn hele tiden, eller om noe nytt har skjedd i selve handlingen.

Referatet fra diskusjonen i Vårt Land 1. februar 2017 viser at de fleste hadde en pedagogisk begrunnelse for å utelate Joh 3,16 med sin betoning av fortapelsens mulighet. Man ville unngå den misforståelsen at udøpte barn går forapt. Men vi ser at denne velmente tanken har sin pris: Den faller inn i en trend som er så altfor tydelig i dagens kirke. Hvis det var viktig å framheve frelsessiden ved dåpen, ville det vært enkelt å betone det på andre måter. Nå er det livsriteaspektet som får all betoning i den flotte innledningsbønnen: ”Vi takker deg for NN. NN er dyrebare i dine øyne. Omslutt NN med din kjærlighet og gi NN et hjem i din kirke. Amen.”

Kirkelig praksis angående dåp

Like viktig som liturgien, er den praksis som omgir dåpshandlingen. Det er mange formuleringer i liturgien som kan dras i ulike retninger, alt etter hvilken ramme man setter dem inn i. I kirkens praksis kommer det også til syne mange ulike tiltak som tydelig drar i retning av at frelsesaspektet nedtones.

I 2014 slo mange menigheter i stavangerområdet seg sammen om *Aksjon dåp*, og de utarbeidet en liste med 30 tiltak som de anbefalte i denne situasjonen (Se litteraturlista). I denne listen nevnes ikke frelsesbetydningen av dåpen med

ett eneste ord! I 2015 utga IKO samtaleheftet *Fokus: DÅP*, mens kirkerådet utga inspirasjonsheftet *Dåpsløftet* (se litteraturlista). Målgruppen for begge publikasjoner var menighetsstaber og alle som har med å arrangere dåp å gjøre. Her er vekten på livsritebehovet svært tydelig mens frelsessiden kommer mer påhengt uten samme trykk. Disse heftene er egnet til inspirasjon for å satse på dåpen i kirken, men neppe til å gi frimodighet på frelsesaspektet i en tid som etter spør livsriteaspektet. Jeg har selv vært med på et etterutdanningskurs for prester om dåpen, der bare ett foredrag av to dagers kursing omtalte frelsen uten å gi den særlig trykk. I 2016 utga IKO brosjyren *Kirken ønsker velkommen til dåp*. Det er naturlig at livsriteaspektet framheves i det som skal lokke foreldrene til å velge dåp, men likevel påfallende at det ikke kommer fram noe om at dåpen skaper noe grunnleggende nytt i gudsforholdet.

Vi legger merke til at disse eksemplene beskriver hvordan sentrale aktører i kirken handler, og hvordan dåpsforståelsen formuleres i liturgien. Vi legger også merke til at det dreier seg om mer enn et supplement til frelsesforståelsen. Det dreier seg om at et nytt og prisverdig anliggende er like ved å erstatte det gamle perspektivet. Da er vi like ved at det prisverdige ”både/og” perspektivet har endt opp i et ”enten/eller”, på en slik måte at det overkjører det anliggendet som kan begrunnes i Skriften.

4. Trosopplæringsplanen

Etter dåpen følger en periode på 18 år med trosopplæring for alle døde. Det er en stor begivenhet at Den norske kirke nå har fått midler til å gjennomføre den på en systematisk måte i alle menigheter. Håndboken for planarbeidet heter *Gud gir – vi deler* (Se litteraturlisten. De følgende sidehenvisninger er til den utgaven). Vi kan ikke vente at de vanskelige temaene tas opp i planen for de yngste aldersgruppene, for der er alle enige om at det er Guds kjærlighet som bør være hovedinnholdet. Men planen har generelle avsnitt og dessuten følgende målsetting for ungdomsårene 13–18 år: Man skal ”etablere en reflektert og helhetlig forståelse av den kristne tro, sett i relasjon til egen livshistorie og framtid” (s 21). Da er det påfallende dersom viktige temaer

ikke berøres i det minste på dette nivået. Dette er en plan for hva kirken ønsker å formidle til den oppvoksende slekt, og derfor får det som står her, antakelig store konsekvenser for holdninger hos kirkens medlemmer om 20 år.

Gudsfrykt

Det ser ut til å ha skjedd en markant forskyvning i gudsbildet fra Luthers tid til vår trosopplæringsplan. Mens Luther i den Lille katekisme ti ganger på rad innledet forklaringene til budene med å si at "Vi skal frykte og elske Gud", åpner vår plan kap 3 med å slå fast: "Kjærligheten er det sentrale verdibegrepet som beskriver både hvordan Gud er, og hvordan vi utfordres til å møte hverandre" (s 13). Vi leter forgyeves i planen etter tanker om Gud som hellig og opphøyd eller om Gud som dommer. Likevel: I listen over bibeltekster på s 46–47 er både teksten fra 2 Mos 3,1–6 der Moses møter Gud i en brennende tornebusk, og teksten fra Jes 6,1–8 tatt med, den siste under stikkordet "Møte med Den hellige" (s 47). Planen gir oss altså ingen hjelp til å tematisere dette selv om den gir to bibeltekster som et ståsted for å gjøre det for den som ønsker det.

Kampen

Trosopplæringsplanen fokuserer nesten utelukkende på læring og hjelp til god livsmestring. Vi hører lite om den daglige kampen i oss selv. Selv om planen åpner med å sitere Luther om den indre kamp, får vi i fortsettelsen bare stikkordet "daglig omvendelse" på s 13, noen setninger om at det kristne håpet "gir mot og vilje til å kjempe mot det som er vondt og nedbrytende" (s11), og at det er viktig for diakonien med "kamp for rettferdighet" (s 30). Påfallende er det også at Djevelen ikke nevnes i det hele tatt, og at forsakelsen ikke er i blikkfeltet som hovedtema selv om den ved dåpshandlingen er nært knyttet til trosbekjennelsen. Rett skal være rett: På listen over aktuelle bibeltekster er Gal 5,16–26 med, og det er en sterk tekst om den daglige kampen mellom kjøttets begjær og Åndens frukter som vi står i. Et lite ståsted for å tematisere kampen er altså til stede også her, men det er opp til enhver trosopplærer om man vil utnytte det.

Dommen

Gjennom snart 2000 år har lengselen etter å bli frikjent i den siste dommen og få del i det evige livet vært en av hoveddrivkreftene i det kristne livet. I trosopplæringsplanen er dette temaet redusert til å nevnes i forbifarten av og til. I temalisten s 16–17 finner vi: Under 3. trosartikkel: Håpet om oppstandelse og evig liv og under *Bibelen*: Endetiden med oppgjøret og den nye himmel og jord. I listen over bibelvers på s 46–47 finner vi Joh 3,16 og Åp 21,1–5. Men vi leter forgyeves etter en betoning av at dette er et grunnforhold i den kristne tro.

Frelsen og det evige liv

Man skulle tro at den positive siden ved denne saken, håpet om evig liv, skulle være lettere å innarbeide på en organisk måte i planen. Det er dessverre ikke tilfelle. Anliggendet tematiseres på en fin måte s 11, og det er fire punkt i temalisten på s 16–17. Det er også foreslått at dette kan tematiseres på ferieklubb for 6–9 åringer (s 58) og på ungdomsgudstjenester (s 60). Saken kunne fortjent å være en av de sentrale dimensjonene i kapittel 6, men der nevnes den ikke.

Oppsummering

Vi ser at den tendensen vi fant i dåpsfasen, fortsetter i planen for kristen opplæring de neste 18 årene: Det velmente "både/og"-perspektivet fører til at man ender like ved et "enten/eller"-perspektiv der vekten på livshjelp er like i nærheten av å utradere vekten på kamp og frelse. Dermed er denne planen ikke i stand til å bremse en ensidig utvikling i denne retningen, heller tvert i mot.

5. Gravferd og fortapelsens mulighet

Alle mennesker møter før eller siden døden, slik at det livet vi lever her på jorden tar slutt. Hva skjer med et menneske etter dette? La meg ta to eksempler på at det skjer en endring i synet på et mulig liv etter døden blant mange kirkefolk i dag.

Endringer i gravferdsliturgien

På tilsvarende måte som ved dåpshandlingen har det skjedd en tydelig utvikling mot å la gravferden få et sterkere preg av å være en livsrite.

Den gamle liturgien av 1920 foreskrev ingen minneavdeling, men rendyrket bønner og tekstlesninger der motivene om dom med dobbel utgang, formaninger til beredskap og håpet om evig liv ble sterkt betont. Det var helt nødvendig å endre på en slik ensidighet.

Gravferdsliturgien av 1977 tok derfor inn hensynet til livsriten på en mye klarere måte. Den åpnet enkelt: "Vi er samlet her ved NNs bære." Så fulgte en minneavdeling med minneord og begrenset kransepålegging før man fortsatte med bønn og lesning av fire bibeltekster, med fire ulike tema. Den andre bibelteksten skulle handle om dommen, og man fikk to alternativ å velge blant. Den tredje teksten skulle være en formaning til å være beredt til oppgjørsdagen, og man fikk også her to tekster å velge blant. Nå fikk altså avskjeden med den avdøde en mye sterkere plass, men fremdeles fikk tekster om både dommen og formaningen til å være beredt stor vekt.

I den nye liturgien fra 2003 ble dette annerledes. Nå åpner man slik: "Vi er samlet her for å ta avskjed ned NN. Sammen vil vi overgi ham/henne i Guds hender og følge ham/henne til det siste hvilested." Her legges det opp til at man kan tenke helt annerledes om døden. Det at man overlates i Guds hender, kan tolkes som et trøsteord om at den som hviler i Guds kjærlige hender, kommer til å bli frelst. Denne misforståelsen balanseres ved at Joh 3,16 leses rett etterpå, og der betones fortapelsens mulighet, men det er ikke sikkert tilhørerne fester seg ved det. Dessuten ble det føyet inn et valgfritt ekstra ledd etter andakten, nemlig en overgivelse av den døde som starter slik: "I dine hender, Herre Gud, overgir jeg min ånd. Du forløser meg, Herre, du trofaste Gud." Dette leddet legger enda mer opp til å kunne tolkes i retning av at kirken mener at alle blir frelst.

Når det gjelder tekstlesningene, er det nå slik at man skal velge én av 10 tekster fra GT, én av 7 tekster fra brevene og Åpenbaringen, og én av 8 tekster fra evangeliene. Det gis ingen føringer for hvordan man kan sette dem sammen. Bare to av disse 25 tekstene har dommen som tema. Det er altså svært lett å unngå temaet ved å velge andre tekster enn disse to. Dersom man i tillegg utelater Joh 3,16 i starten og utelater de to orde-

ne "om dommen" i innledningen til tekstlesningene, kan tematikken med dom og beredskap helt forsvinne fra gravferdsliturgien. Dermed blir liturgien tilpasset livshjelpsreligionens ønsker.

Dette er ikke bare en teoretisk mulighet, for Carl Traaen har dokumentert at mange prester i Oslo faktisk gjør det slik i krematoriene der, og han ender med å anbefale tydelige endringer i liturgien som åpner sterkere for denne utviklingen (s 47–48) slik som man har gjort det i Sverige og USA.

Han finner samme tendens i presters *gravferdsforkynnelse*: Han konstaterer en tendens til at prestene går over fra "å dømme og lære" til "å trøste og bære" (s 45). Dette samsvarer med en undersøkelse i Hallingdal fra 2001, som konkluderer med at "doms- og fortapelsesforkynnelsen har mistet sin troverdighet til fordel for den terapeutiske og pedagogiske modell" (s 43).

Fra dom med dobbel utgang til apokatastasishåp

Etter Helvetesdebatten i Norge fra 1953 og framover, er det blitt mer krevende å stå fram i norsk offentlighet med en lære om at Guds sluttendom vi ha en dobbel utgang. Det er mitt inntrykk at kristenfolket på en måte ble skremt til taushet. Dermed gikk det som det måtte gå: Det som man skammer seg for å stå for offentlig, blir også lite omtalt i forkynnelsen, slik at det skyves til side som altfor ubehagelig å tenke på.

De siste par tiårene har en alternativ lære fått mer og mer vind i seilene, antakelig fordi den virker mer rimelig på de fleste. Det er at Gud etter dommen vil sørge for at alle likevel blir benådet og tas inn i Guds evige rike. Denne læren kalles apokatastasislæren etter et gresk ord som i Apg 3,21 brukes om den tiden "da alt blir gjenopprettet". Da skal ifølge 1 Kor 15,28 "Gud være alt i alle", for ifølge Ef 1,10 skal Gud da "sammenfatte alt i Kristus, alt i himmel og på jord", for ved Kristus vil Gud i følge Kol 1,20 "forsone alt med seg selv". Dette framstilles som en selvstendig tankelinje i Det nye testamente, som står i spenning til domstekstene, og som vi nå kan velge å holde oss til i stedet for dem. Det er forståelig at en slik mulighet virker forlokkende, fordi den løser det store tankeproblemet at den

Gud som påbyr oss å elske våre fiender, selv skal dømmes til evig straff.

Det er kanskje ikke så mange som tør å hevde at apokatastasislæren er den best begrunnede. Men det kommer fram flere og flere steder at mange *håper på* at det skal gå slik. Dermed får læren om den doble utgang av dommen et så stort spørsmålstegn ved seg at det i praksis blir håpet om alles frelse som styrer tankegangen. Dermed er veien fri til at kristen forkynnelse kan konsentrere seg om livet i denne verden.

6. Det avgjørende punktet

Jeg mener at det er her vi står ved det avgjørende punktet når det gjelder hva slags type religion kristendommen skal være:

- Hvis det er sant at den evige skjebne står på spill i livets kamp, kan ikke læren om dette settes til side som et avledet trosuttrykk som kristne er frie til å tro på eller ikke. Den må i kraft av sin tyngde høre til blant de basale lærepunkt i kristen tro.
- Hvis dette ikke kan holdes for sikkert eller sant, er det klokt å ta et oppgjør med tanken i full åpenhet slik at man unngår at læren skaper unødvendige problemer for kristne. Da kan vi med god samvittighet slutte opp om en omforming av kristendommen fra frelsesreligion til livshjelpsreligion.

Pål Repstad har i en revyartikkel i 2015 presentert alle de kvalitative og kvantitative undersøkelsene om emnet som finnes på norsk de siste 30 år, og han gjør forsøk på å forklare grunnene til den utviklingen som har skjedd. Det ble for eksempel foretatt en religionsundersøkelse i Norge med likelydende spørsmål i 1991, 1998 og 2008. På spørsmålet om man trodde på helvete eller ikke, svarte i 2008 bare 8 %: "Ja, absolutt" og bare 6 % "Ja, antakelig". Prosenten var betydelig høyere i minoritetskirker og hos medlemmer i frivillige organisasjoner (Se s 67–69). Denne passiviseringen av lærepunktet hos folk flest passer godt inn i mange utviklingstrekk i tiden, og Repstad nevner mange av dem (Se s 79–83). Han konkluderer: "Det er ... noe uforløst over den nåværende utbredte strategien – å uttrykke, gjerne diffust, en tro på dette med helvete og fortapelse – når man blir spurt om det, men helst å la emnet ligge" (s 83). Det er altså et

sterkt trykk fra samtidens kultur i retning av at kirken bør oppgi dette lærepunktet, og da er det fristende å gi etter.

I Vårt Land 1. oktober 2016 gikk tidligere biskop Tor B. Jørgensen ut med følgende utsagn: "Tid for å si det tydelig: Ingen går fortapt. Bibelen forteller at en gang skal alle bøye kne og bekjenne at Jesus Kristus er Herre. Det forutsetter ikke at noen skal gå fortapt, komme til helvete eller leve borte fra Gud i all evighet. Det er tid for å si dette tydelig." Dermed fikk vi klar tale fra en som hører til på det øverste hold i kirken, noe som skapte en stor debatt i Vårt Land de påfølgende ukene. Langt fra alle var enige med ham, men han ble en sterk talsmann for at det er rom for å kunne hevde et slikt syn i kirken med stor frimodighet.

7: Både evig skjebne og daglig livshjelp

Jeg er positiv til at den klassiske frelsesforståelsen blir supplert med større vekt på livshjelpsperspektivet, og det har en klar teologisk begrunnelse. Når vi framholder evighetsperspektivet, får vi nemlig en sterk drahjelp også til nåtidsperspektivet. Alle mennesker bærer på lengsler etter rettferdighet, gode relasjoner og skjønnhet som ikke blir oppfylt helt ut her på jorden. Det kristne håpet er at lengslene en gang skal oppfylles i det evige livet. Dette håpet farger ikke bare livet etter døden, men kaster også lys over det livet vi lever nå:

- Vi som ser fram mot at rettferdigheten en gang skal seire, skal arbeide for rettferdighet her i livet som en forsmak på det som skal komme.
- Vi som ser fram mot at alle relasjoner mennesker i mellom skal blir fullkomment gode, skal arbeide for at det kan skje i så mange sammenhenger som mulig som forsmaker nå.
- Vi som ser fram mot at skjønnheten en gang skal fylle hele tilværelsen, skal gi hverandre skjønne opplevelser i kulturliv, musikk og naturliv som forsmaker nå.
- Vi får også del i tilgivelsen nå, hver gang vi ikke lykkes, og vi får del i gudskreftene nå slik at vi kan våge å leve etter store idealer.
- Dersom det er sant at deltakelsen i den evige frelse står på spill her i livet, blir det viktig å

engasjere seg i et kirkeliv som kan gi god næring til troen.

Jeg er altså glad for den utvidelsen som har skjedd i både dåpsrite, trosopplæring og gravferdsrite de siste årene. Det er viktig at kirken gir et mye større rom for daglig livshjelp enn det som har vært vanlig tidligere, for det er her i livet vi skal gi hverandre disse forsmakene. Men jeg ønsker altså at dette kan bli et supplement til klassisk kristendom, ikke medføre at grunnleggende sider ved Skriftens budskap trenges til side. Dersom det skjer, velger kirkeflertallet å omstøpe kristen tro til annen grunntype av religion. Det som begynte som et velment "både/og", kan dermed ende i et kirkesplittende "enten/eller".

Etter mitt skjønn har vi allerede gått noen skritt for langt i retning av å utelate frelsesaspektet i både dåpsliturgi, trosopplæringsplan og gravferdsliturgi. Derfor bør vi ha et våkent øye når framtidige justeringer skal finne sted, slik at vi blir mer opptatt av å betone det tradisjonelle enn av å fortsetter denne utviklingen. Det er bedre å besinne seg i tide enn å risikere at utviklingen går så langt at kirkelig samhold trues med splittelse.

Omtalt litteratur:

Aksjon dåp. Verktøy til bruk i menigheten fra en arbeidsgruppe i Stavanger-menigheter. Ligger på www.ressursbanken.no. Søk på tittel og se under fanen "praksis".

Dåpsløftet. Inspirasjon til arbeidet med dåp. Den norske kirke, Kirkerådet 2015.

Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Kirkerådet 2010.

Isaksen, Sjur: *Fokus: DÅP. Et samtalehefte om menighetens dåpsarbeid.* IKO-forlaget, Oslo 2015.

Luther, Martin: "Otte prædikener af Dr. Martin Luther holdt i Wittenberg i fasten 1522" i *Luthers skrifter i udvalg; Bind II: Skrifter om Kirke og Gudstjeneste.* Forlaget Aros/Århus 1980, s 7–45. Her er sontringen mellom forpliktelsen til det som Skriften påbyr og friheten i alle andre forhold, framstilt særlig klart i en opphetet situasjon der mange av Luthers tilhengere hadde gått for langt.

Kierkegaard, Søren: *Øieblikket 1–10.* Bokklubbens kulturbibliotek 2014. Her er Kierkegaards siste advarsler mot forfallet i kirkens lære framstilt på gjentakende vis i en særlig skarp tone.

Kirken ønsker velkommen til dåp. IKO-forlaget, Oslo 2016 (20 siders brosjyre til utdeling til foreldre).

Repstad, Pål: "Fortapelse og feelgood: Endringer i synet på helvete og fortapelse". S 65–85 i *Teologisk Tidsskrift* nr. 1, 2015, årgang 4.

Traaen, Carl H.: "Til ord skal du bli". En undersøkelse av hvordan den nye gravferdsliturgien blir praktisert". S 36–49 i *Halvårsskrift for Praktisk teologi* 2/2004.